

пристанню і джерелом молитви, подяки, покаяння, примирення і прощення. Всі прочани з України, крім того, щоб одержати благословення від Римського Архиєрея і відвідати головні римські базилики, вважають тепер своїм обов'язком помолитися в рідному храмі Святої Софії в Римі, на цьому клаптику України в гостинній італійській землі”¹².

Через сорок років після посвячення собору Патріархом Йосифом Сліпим цей собор потребував проведення реставраційних робіт, які тривали з вересня 2011 по вересень 2012 рр. У зв'язку з цим і з нагоди 120-річчя від дня народження Блаженнішого Йосифа було проголошено Всенародну прощу до Рима 12-14 жовтня 2012 р. В патріаршому Посланні було сказано: “Закликаємо – подібно як це робив Патріарх Йосиф у 1969 р. – увесь український Божий люд прибути з цієї священної нагоди на паломництво до Рима. Нехай із кожної нашої єпархії, кожного екзархату чи навіть парафії в Україні і в діаспорі прибуде хоч кілька вірян...”¹³. 14 жовтня 2012 р. під час цієї Всенародної прощі до собору Святої Софії в Римі було здійснено урочисте відкриття і благословення відновленого собору Патріархом УГКЦ Святославом (Шевчуком).

Йосиф Сліпий постійно молився і працював з думкою про український народ, для його добра і заради його щасливого майбутнього. Збудований ним собор Святої Софії пророче закликає народ знайти святу Премудрість у єднанні. У своєму “Заповіті” Йосиф Сліпий додає до вище сказаних слів думку, що собор Святої Софії буде не тільки пам'яткою про зруйновані і збезчещенні святині на українській землі, а й “знаком відродження і побудови нових храмів на Рідній Землі й заохотою до здвигання храмів Божих в місцях вашого перебування! А над усе, нехай собор Святої Софії буде для вас провідним знаком і свідком собору живих українських душ”, у якому проявиться Душа-Софія народу¹⁴.

¹² Послання Блаженнішого Святослава (Шевчука) до духовенства, монашества та мирян Української Греко-Католицької Церкви. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/poslannya-blazhennishogo-svyatoslava-shevchuka-do-dukhovenst#point>

¹³ Там само.

¹⁴ Бендик П. Помісність української греко-католицької церкви та її бачення Патріархом Йосифом Сліпим. – Львів, 1996. – С.22.

**СВІТСЬКИЙ ФАКТОР
В БОГОСЛОВСЬКІЙ ОСВІТІ ГАЛИЧИНИ
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Традиції богословської освіти в Україні сягають вже більше як тисячоліття. Яку б ми версію щодо утвердження християнства на Русі не приймали – “святоандріївську”, “корсунську”, “болгарську” чи “великоморавську”, після того, як християнство стало офіційною релігією на наших теренах, при монастирях і кафедральних соборах функціонували інституції, які готували кадри для душпастирської праці. У всі часи в Україні майбутніх священнослужителів навчали і виховували винятково наставники духовного сану. У 1929 році, коли з ініціативи глави Української греко-католицької церкви митрополита Андрія Шептицького було утворено Львівську Богословську Академію, відбулася кардинальна видозміна у питанні підбору професорсько-викладацького складу для цього навчального закладу. Вперше в історії існування українських богословських високих шкіл до них були залучені світські науковці з найвищою професійною атестацією. Очевидно, що таке рішення було продиктоване внутрішнім прогнозом митрополита А. Шептицького, який усвідомлював і очікував випробування, котрі випадають на долю УГКЦ. У виступі на урочистому відкритті Богословської Академії, яке відбулося 6 жовтня 1929 року, він чітко окреслив стратегію діяльності новоутвореного навчального закладу. “Ці завдання, – сказав Владика Церкви, – вкладає на нас передовсім положення нашого краю і нашої церкви на пограниччі західного і східного світу. Се положення вкладає на нас роль якогось посередника поміж Сходом і Заходом. Сходові треба нам дати можливість пізнати богословіє Західної Церкви, Заходові – Східної. Це завдання посередника, як слід сповнене, може мати велике

значення для тих двох відмінних культур, які на нашій землі, в наших установах і в наших душах зливаються і лучаться в одну”¹.

Як згодом підтвердила історія, митрополит А. Шептицький зробив блискучий вибір із ректором Богословської Академії, призначивши на цю посаду визначного вченого-богослова Йосифа Сліпого. Українська греко-католицька церква в його особі отримала досвідченого менеджера освіти європейського взірця, авторитетного керівника Богословського Наукового Товариства, талановитого редактора журналу “Богословія” і всіх його видань. Тому колишній вихованець філософсько-богословських факультетів у Римі та Інсбруку досить прагматично окреслив завдання вищого духовного навчального закладу у доповіді “Значіння і устрій Греко-католицької Богословської Академії”, в якій наголосив: “Найвищі школи є об’явом глибини ума, вогнищем науки і двигуном народного життя. Вони є найсильнішим джерелом, з якого пливе умови життя нації і робітнею умовних здобутків. Провідники народу дістануть там вишколення і леліють ідеали, що стануть сонцем у їх майбутній праці, — там твориться духовна аристократія народу”².

За досить короткий відтинок часу ректору Академії Й. Сліпому вдалося згуртувати в стінах навчального закладу кращих богословів і світських вчених із Західної України. Натхненник реформи богословської освіти в Галичині митрополит А. Шептицький надавав особливого значення вивченню тут сакрального мистецтва, іконографії й іконології. В одній зі своїх наукових праць він писав: “Досвід доперва показав, що в іконах є багато цінного матеріалу — історичного і етнографічного”³. Спочатку історію та теорію мистецтва в Богословській Академії викладав прославлений український мистецтвознавець, директор Національного Музею у Львові Іларіон Свенціцький, який написав для студентів-богословів два ґрунтовні посібники: “Іконопис Галицької України XV — XVI ст.”

¹ Світильник істини. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928-1944 (Матеріали зібрав і опрацював д-р Петро Синиця). — Част. 1. — Торонто-Чікаго, 1971. — С.47.

² Там само. — С.51.

³ Шептицький А. Мої спомини про предмет музейних збірок // Двадцятьп’ятьліття Національного музею у Львові. — Львів, 1930 — С.3.

(Жовква, 1928) та “Ікони Галицької України XV — XVI ст.” (Жовква, 1929)”⁴.

Починаючи з 1930 р. історію мистецтва в Академії продовжив викладати професор Володимир Сас-Залозецький – видатний знавець візантійської і середньовічної української культури, автор численних мистецтвознавчих праць, учасник міжнародних наукових конференцій.

В академічному журналі “Богословія” вчений опублікував свої оригінальні наукові розвідки “Візантійський ренесанс у світлі новіших дослідів” (1932) та “Доба палеологів і її мистецтво”. Надзвичайно цінувався студентами і фахівцями також його підручник з історії старохристиянського мистецтва, що вийшов у світ у 1934 р.⁵.

Четвертого жовтня 1931 р. ректор Й. Сліпий оголосив про підготовку до відкриття Музею Греко-Католицької Богословської Академії, а вже 9 жовтня 1932 р. музей почав діяти. Професор-богослов вважав, що пізнати церковну історію, мистецтво, літургіку, загалом все минуле Церкви і забезпечити її розвій та втримати на високо-культурній висоті в майбутньому, плекаючи естетичний шлях, можна тільки завдяки частим оглядинам і глибоким безпосереднім студіям. Без бібліотеки й музею, неодноразово підкреслював отець-ректор, не може бути основної праці в Академії.

На посаду директора Музею було покликано доктора Михайла Драгана, одного з найвідоміших теоретиків мистецтвознавчої науки в Галичині. Завдяки численним мандрівкам дослідника до колекції Музею було придбано цінні експонати. Перу дослідника мистецтва України належать дві фундаментальні наукові праці — “Українська декоративна різьба XVI-XVIII ст.” та двотомник “Українські дерев’яні церкви” (Львів, 1937).

У промові, виголошеній Й. Сліпим 9 жовтня 1938 р. з нагоди десятиліття Богословської Академії, зазначалося, що за всі роки до Музею було придбано 1321 експонат, серед яких знаходилися рідкісні ікони, рукописи і стародруки, церковне начиння, фрагменти давніх іконостасів і археологічна збірка. Ще готуючи напри-

⁴ Ленчик В. Слуга Божий кир Андрей Шептицький – добродій української культури // Богословія. – Рим, 1983. – Т. XLVII. – я Кн. 1-4. – С.161.

⁵ Залозецький В. Огляд історії старохристиянського мистецтва. – Львів, 1934.

кінці 1928 р. Статут для вихованців Академії, ректор Й. Сліпий підкреслював: “Чеснота віри повинна так присвічувати кожному в науці богословії, щоби та наука не була для нього тільки мертвою теорією, а повною життям практикою”⁶.

Надаючи домінуючого значення богословсько-філософським дисциплінам, ректор Академії надзвичайно важливу роль вбачав у розвитку історичної освіти. На запрошення митрополита А. Шептицького історію України викладав від 1934 р. аж до Другої світової війни професор Іван Крип’якевич. У різний час до лекційних і практичних занять на кафедрі історії України залучалися провідні вчені православного і католицького віросповідання, зокрема Наталія Полонська-Василенко, Олександр Оглоблин, Микола Андрусяк, Пантелеймон Ковалів. Свої наукові дослідження вчені-історики публікували в кварталнику “Богословія” та в двадцятидвох-томному виданні “Праць Греко-Католицької Академії у Львові”⁷.

Упродовж усіх двох десятиліть функціонування Академії у її аудиторіях ревно трудився професор Микола Чубатий – найкращий історик Української церкви та українського церковного права, автор монументальної монографії “Історія християнства на Русі-Україні”.

На рівні класичних університетів світу в Академії було організовано вивчення біблійної, християнської і церковної археології. У 1929 р. до Львова прибув на особисте запрошення митрополита Андрея визначний археолог Ярослав Пастернак, який до того плідно працював в різних наукових установах Чехословацької держави і уславив своє ім’я сенсаційними відкриттями в середньовічних кварталах Праги. Дослідник багатьох підземних архівів Європи стисло і образно сформулював завдання студентам-богословам у контексті опанування археологічної науки, вважаючи галицьких священнослужителів “новим, дуже сильним чинником на полі української археології”. “Молоде покоління духовенства, яке, попри високу богословську освіту, винесе з мурів Богословської Академії ще й нове для нього знання рідної старовини, вже не-

⁶ Сліпий, Йосиф архiep. Правила для питомців Греко-Католицької Духовної семінарії у Львові // Твори Кир Йосифа Верховного архієпископа і кардинала. – Рим, 1970. – Т. III-VI. – С.52.

⁷ Гайковський М. Українська греко-католицька церква в часи митрополитування Андрея Шептицького // Київська Церква. – 2001. – №2-3. – С.45.

обхідне нині при культурно-освітній праці між народом, – писав археолог, – та канонічне до відповідного, наукового добування нових матеріалів для археології, як вихідної точки не лише матеріальної культури, а й історії релігійних вірувань та взагалі духовного життя людини на наших землях”⁸.

Заради ефективного опанування необхідної суми знань з української археології, досвідчений науковець написав підручник, який був адресований виключно для студентів Богословської Академії і священників Галичини⁹. Паралельно з викладацькою працею, він оперативно інформує громадськість Західної України про найвизначніші археологічні відкриття в країнах біблійного світу¹⁰.

У 1932 р. студенти Богословської Академії були вперше залучені до самостійних археологічних розкопок в підземелля катедри святого Юрія у Львові¹¹. Щоби студенти Академії озброїлися практичним науковим досвідом археологічного вивчення краю, Я. Пастернак став застосовувати різні методи при вивченні навчальної дисципліни. У 1935-1936 рр. ним були організовані археологічні мандрівки-розвідки зі своїми вихованцями, підсумком яких стали відкриття різночасових археологічних пам’яток на території Галичини і Поділля. А результати розкопок могильника в с. Янчин на Львівщині настільки вразили керівництво Академії, що для пошуків аналогів до української пам’ятки з часів культури фракійського гальштату (рання залізна доба) професора Я. Пастернака було відряджено до археологічних музеїв у Відні¹².

Найважливіше відкриття археологічна експедиція Академії зробила в середині червня 1935 року, коли в с. Побережжя на Прикарпатті вони відкрили фундаменти давньоруського храму XIII ст.,

⁸ Пастернак Я. Новий чинник в українській археології // Діло. – 1934. – 30 червня.

⁹ Пастернак Я. Коротка археологія західноукраїнських земель // Богословія. – 1932. Т. X. – Кн. I. – С.38–79; Кн. 2. – С.147–164; Кн. 3. – С.229–258.

¹⁰ Пастернак Я. Коли і як ізраїльтяни здобули Єрихон // Новий час. – 1932. – 8 квітня, 10 квітня; Пастернак Я. З нових розкопок в Святій Землі // Діло. – 1932. – 31 серпня, 1 вересня.

¹¹ Пастернак Я. Звіт археологічних дослідів у підземеллях катедри св. Юрія у Львові // Богословія. – 1932. – Т. X. – Кн. 4. – С.312–315.

¹² Пастернак Я. Перші археологічні розкопи з рамен гр.-кат. Богословської Академії у Львові // Богословія. – 1936. – Т. XIV. – Кн. 1-4. – С.165–179.

збудованого в класичному романському стилі¹³. Найдоброросвітіших студентів професор археології залучив до своїх історичних розкопок 1936-1937 рр. на Крилоському городищі, де було відслонено фундаменти літописного Успенського кафедрального собору. Про свої враження зі студентської мандрівки до Глинська на Львівщині, де експедиція виявила літописне місто-городище Щекотин, залишив неповторний опис богослов Данило Микитюк¹⁴.

На належному рівні в Богословській Академії було поставлено й вивчення церковної архітектури, чому значною мірою сприяли дослідження доктора Володимира Січинського “Вежа і дім Корнятка у Львові”, “Замкова Церква св. Миколая”, “Досліди над архітектурою собору св. Юра у Львові”¹⁵.

Окрема славна сторінка в житті “Світильника істини”, як в Галичині називали Богословську Академію, належить творчій діяльності Бориса Кудрика, який викладав студентам історію церковної музики і був автором самобутніх навчальних посібників¹⁶. Серед світських вчених варто також виокремити наукову і педагогічну працю антрополога Юрія Полянського, антрополога і астронома Івана Раковського, доктора політичних наук.

У навчальному закладі стабільно працювали семінари: правничий (д-р Глинка), історії Унії (д-р М. Чубатий), історії України (д-р І. Крип’якевич), мистецтва (д-р В. Залозецький), церковнослов’янський (д-р К. Чехович). Найкращі студентські роботи виходили друком в часописах “Мета”, “Діло”, “Христос Наша Сила” та в місячниках “Нива” й “Богословія”.

Із всього вище сказаного можемо зробити висновок, що завдяки залученню світського фактора до реалізації навчально-виховного процесу, Богословська Академія у Львові стала справжнім потужним науковим центром, базою духовного і національного відродження Галичини й України загалом.

¹³ Пастернак Я. Цінне археологічне відкриття з княжих часів // Діло. – 1935. – 29 червня

¹⁴ Микитюк Д. Під попелем століть // Мета. – 1936. – Ч. 6. – 10 листопада.

¹⁵ Матлашенко Н. Наукова та видавнича діяльність Богословського наукового товариства (Львів, 1923–1942 рр.) / // Історія релігій в Україні. Матеріали Міжнародного круглого столу 11–13 травня 1998р. – Львів, 1998. – С.144–145.

¹⁶ Огляд історії музики / Б. Кудрик // Праці Греко-Католицької Богословської Академії у Львові. – Львів, 1937. – Т. XIX. – С.144.